

תוכן עניינים

2.....	מבוא
3.....	1. מלחמת ביאפרה ניגריה
6.....	2. מעורבות הזירה הבינלאומית במלחמת ביאפרה
15.....	3. מעורבות בריטית במלחמת ביאפרה
19.....	סיכום
20.....	ביבליוגרפיה

מבוא

ניגריה הייתה (ועודנה) שילוב אתני ודתי מגוון, אך נוכחות הבריטים בניגריה לאורך תקופת הקולוניאליזם הובילה לבצע הפרדה בין האוכלוסיות השונות במדינה על בסיס גוון אתני ודתי (Heerten, & Moses, 2014, p. 172-173). אולם, בעקבות עצמאותה של המדינה בשנות ה-60 החלוקה הדתית והאתנית החלה לערער את יציבות המדינה, ואירועים של הפיכות צבאיות ומעשי טבח המוניים הפכו לנפוצים. בשנת 1967 מזרח ניגריה הכריזה על עצמאות מייטרת המדינה תחת השם החדש של מדינת ביאפרה. מהלך זה הוביל למלחמת אזרחים בין ביאפרה לבין ייתר מדינת ניגריה שנמשכה בין השנים 1967-1970 (Heerten, & Moses, 2014, p. 173). במהלך המלחמה ניגריה וביאפרה נזקקו לתמיכה בינלאומית בהיבטים כספיים, צבאיים ופוליטיים, ולכן הן אפשרו מעורבות בינלאומית במלחמה. לפיכך נשאלת השאלה, כיצד התנהלה מלחמת ביאפרה בזירה הבין-לאומית? הזירה הבינלאומית התאפיינה בתמיכה בצדדים שונים מפאת אינטרסים שונים. צרפת וסין תמכו בביאפרה לצד עוד ארבע מדינות אפריקאיות - טנזניה, גבון, חוף השנהב, וזמביה, שהכירו בביאפרה, וארה"ב וברית-המועצות הביעו ניטרליות (נויברגר, 2011, עמ' 257-260; Rothchild, 1997, pp. 47-48). בריטניה לעומת זאת הייתה חלוקה בדעתה כאשר תחילה היא תמכה בביאפרה ולאחר מכן הביעה תמיכה מלאה בניגריה. כך או כך, המעורבות של בריטניה במלחמה הייתה הנרחבת ביותר מצד כל המדינות שהתערבו במלחמה והשפעותיה היו מכריעות על המלחמה (Uche, 2008, pp. 124-126).

בכדי לספק תשובה לשאלת המחקר, יבוצע מחקר עיוני באמצעות שימוש במקורות ראשוניים כמו דוחות ממשלתיים – אמריקאים ובריטים שנגעו לסוגיית המלחמה בניגריה; וכן יעשה שימוש במקורות אקדמיים בכדי להציג את הרקע ההיסטורי של ניגריה, וההתנהלות הבינלאומית במהלך המלחמה. טווח המחקר יתמקד בעיקר בשנות מלחמת האזרחים בניגריה 1967-1970, אך גם תוצג סקירה היסטורית של התפתחות ניגריה במאה ה-20.

המחקר יחולק לשלושה פרקים מרכזיים. הפרק הראשון יתאר את הנסיבות שהובילו למלחמת ביאפרה ניגריה. פרק זה תחילה יציג את מאפייני האוכלוסייה בניגריה בכדי להבין את נסיבות פרוץ המלחמה שהתבססו בעיקר על יריבות שבטית ודתית ואת העובדה כי מדינות שונות תמכו לעיתים, כל אחת ממניעים שלה, בקבוצות דתיות שונות. הפרק השני בעבודה יתמקד ביחסי ביאפרה-ניגריה עם הזירה הבינלאומית בזמן המלחמה ובאופן שבו הצדדים ניהלו את מאבקם לא רק אחד כנגד השני אלא גם בזירה הבינלאומית. פרק זה יחולק גם כן לתתי פרקים – יחסי החוץ של ניגריה ויחסי החוץ של ביאפרה, והוא יאפשר להסביר את השפעת היחסי החוץ על התנהלות המלחמה. הפרק השלישי בעבודה יתאר את יחסי החוץ של ממשלות ניגריה וביאפרה עם בריטניה בזמן המלחמה. בפרק זה תחילה אתאר בקצרה את האינטרסים של בריטניה במלחמה שדחפו אותה להתערב במלחמה; המהלכים של בריטניה במלחמה ולבסוף את ההשפעה של המעורבות הבריטית על תוצאות המלחמה. בסיום העבודה אציג מספר תובנות שעלו מתוך המחקר.

1. מלחמת ביאפרה ניגריה

מטרת הפרק היא להציג תיאור היסטורי של נסיבות פרוץ המלחמה. הפרק יתאר תחילה את מאפייני האוכלוסייה בניגריה בדגש על החלוקה הדתית, אתנית ושבתית ואת הנסיבות שהובילו לפרוץ המלחמה. פרק זה יספק מידע חשוב לשאלת המחקר בנוגע למתיחות האתנית גיאופוליטית בניגריה ויעזור להסביר מאוחר יותר את המעורבות של הזירה הבינלאומית במלחמה בהתאם לאופי הצדדים שבהם הם תמכו.

מאפייני האוכלוסייה בניגריה - חלוקה דתית, אתנית ושבתית

ניגריה ממוקמת במערב אפריקה שמדרום לסהרה, והמדינה נוצרה בשנת 1914 באמצעות התמזגות טריטוריות שהיו באותה העת תחת קולוניה בריטית. התמזגות זו של שטחים שונים תחת שלטון בריטי בניגריה לא נבעה מתוך מאפייני שבטים אחידים, שפה או תרבות משותפת כי אם מתוך הרצון של הבריטים לצמצם עלויות בניהול הקולוניאליזם. בכך נוצרה ניגריה שעתידיה להפוך גם למדינה לפי גבולותיה אלו שמוכרים לעולם כעת (Uche, 2008, pp. 114-115).

פיזור האוכלוסייה בניגריה מחולק באופן כללי לשני אזורים דתיים מרכזיים – נוצרים בדרום ומוסלמים בצפון, אך גם חלוקה זו לא אפיינה באופן מלא את האוכלוסייה במדינה. בשנת 1960 (שנת העצמאות) אוכלוסיית ניגריה מנתה כ-45 מיליון תושבים בקירוב, שהיו מחולקים לשבטים וקבוצות אתניות רבות. באופן כללי הקבוצה איגבו - Igbo הנוצרית התיישבה בעיקר בדרום-מזרח; האוסה/פולאני - Hausa/Fulani המוסלמית התמקמה בעיקר בצפון, והקבוצה המעורבת יורובה - Yoruba המוסלמית/נוצרית התיישבה בדרום-מערב. היו אלה שלוש הקבוצות הדתיות הגדולות במדינה, אך מתוכן או לצידן, צמחו עוד למעלה מ-250 קבוצות אתניות ושבטים קטנים שלעיתים כלל לא חלקו את אותה היסטוריה או רקע אתני. הנתונים באופן כללי מראים כי מבנה האוכלוסייה בכל ניגריה בשנת 1952 היה 47.4% מוסלמים בעיקר מצפון; 21.1% נוצרים בעיקר בדרום-מזרח ו-31.6% אוכלוסיות אחרות בעיקר במערב (Ostien, 2012, pp. 3-5). כלומר, ניגריה הייתה ערב רב של קבוצות אתניות ושבתיות שונות שלעיתים לא אופניו בשום קשר היסטורי ביניהן, וזה בתורו עתיד היה ליצור מתחים אתניים-דתיים שיובילו למלחמת האזרחים – שמהווה את לב העבודה (Blank, 2013, p. 69).

הנסיבות שהובילו לפרוץ המלחמה

בשנת 1960 הכריזה ניגריה על עצמאות לאחר עזיבת הבריטים. בשלב זה נידמה היה כי ניגריה עתידה להתפתח כאחת המדינות היציבות ביבשת. המדינה כוננה דמוקרטיה על בסיס פדרליזם שנועד להפחית את המתיחות האתנית בהתאם לחלוקה של שלושה אזורים (צפון, מזרח ומערב בהתאם למפקדי האוכלוסין) ובשנת 1963 נוספה חלוקה רביעית לפיה המערב פוצל לשתי ישויות פדרליות. לצד זה המדינה נהנתה מעושר מצבורי נפט, שעזר לפיתוח המדינה. על פניו נידמה כי המדינה הייתה על נתיב עצמאות בר-קיימא, שכן ההפרדה של הקבוצות האתניות לצד המשאבים העשירים אפשרו לאוכלוסיות השונות לנהל את עצמן באופן חופשי יחסית וליהנות מהנגישות למשאבים הלאומיים. אולם הניסוי הפדרלי התגלה מהר מאוד ככישלון מפאת ריבוי השבטים, ומפקד האוכלוסין בראשית שנות ה-60 ניתפש בעיני אזרחים רבים כבלתי אמין בעיקר משום שהוא הציב את האוכלוסיות הנוצריות במקומות העשירים במדינה (Heerten, & Moses, 2014, pp. 172-173).

שבט האיגבו הנוצרי החזיק במוקדי הכוח במדינה, הן בנשיאות והן במשאבי הטבע בדרום המדינה, וזה בתורו יצר מרמור רב מצד אוכלוסיות אחרות. עם זאת המערכת הפוליטית המרכזית עדיין ניסתה לתת ייצוג לשלושת הקבוצות המרכזיות. תחושת המרמור דחפה למקרי אלימות רבים שבהם מוסלמים ונוצרים פגעו אלו באלו